

УДК 342.951

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2026.93.3.26>

ПУБЛІЧНО-ПРАВОВІ ГАРАНТІЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА ФІЗИЧНИХ ОСІБ НА ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ ДЕРЖАВОЮ-АГРЕСОРОМ ВНАСЛІДОК ВІЙНИ

Литвин Н.А.,
*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри службового та медичного права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
ORCID: 0000-0003-4199-1413*

Литвин Н.А. Публічно-правові гарантії реалізації права фізичних осіб на відшкодування шкоди, завданої державою-агресором внаслідок війни.

Статтю присвячено аналізу публічно-правових гарантій реалізації права фізичних осіб на відшкодування шкоди, завданої державою-агресором внаслідок війни, у контексті масових майнових і немайнових втрат та об'єктивних воєнних бар'єрів доступу до правових процедур. Показано, що право на відшкодування має подвійне нормативне підґрунтя – у площині міжнародної відповідальності держави та у парадигмі прав людини як складової права на ефективний засіб юридичного захисту, що вимагає практично дієвих процедур визнання, доведення, розгляду та виконання вимог.

Обґрунтовано, що реальна здійсненність відповідного права залежить від рівня «процедуризації» – перетворення матеріально-правової вимоги на керований адміністративно-правовий маршрут, придатний для роботи з великим масивом звернень. У цьому зв'язку запропоновано системний підхід до публічно-правових гарантій як до взаємопов'язаного комплексу нормативно-правових, інституційних і процедурно-організаційних гарантій, які мають забезпечувати правову визначеність, інституційну спроможність органів і реєстрів, а також доступність і передбачуваність масових адміністративних процедур.

Доведено, що процедурно-організаційні гарантії набувають ключового значення в умовах вимушеного переміщення, втрати документів, обмежень доступу до реєстрів, цифрового розриву та безпекових ризиків. Вони мають включати багатоканальність подання заяв (поєднання цифрових сервісів на кшталт «Дії» та офлайн-каналів), стандарти належної адміністративної процедури (мотивованість рішень, розумні строки, запобіжники зловживань), ефективні механізми перегляду й оскарження, а також вимогу виконуваності – переходу від рішення до реальної компенсації. Окремо акцентовано на необхідності методологічної та процедурної сумісності національних рішень і доказової бази з міжнародними компенсаційними механізмами, аби уникати повторного доведення вже встановлених обставин і забезпечувати інтеграцію вимог у міжнародний контур відшкодування.

Ключові слова: публічно-правові гарантії, відшкодування шкоди, репарації, держава-агресор, нормативно-правові гарантії, інституційні гарантії, процедурно-організаційні гарантії, належна адміністративна процедура.

Lytvyn N.A. Public-legal guarantees for the realization of the right of individuals to compensation for damage caused by the aggressor state as a result of war.

The article is devoted to the analysis of public-legal guarantees for the realization of the right of individuals to compensation for damage caused by the aggressor state as a result of war, in the context of massive property and non-property losses and objective military barriers to access to legal procedures. It is shown that the right to compensation has a dual normative basis - in the plane of the international responsibility of the state and in the paradigm of human rights as a component of the right to an effective means of legal protection, which requires practically effective procedures for recognition, proof, consideration and enforcement of claims.

It is substantiated that the real feasibility of the relevant right depends on the level of «proceduralization» - the transformation of a substantive legal claim into a manageable administrative-legal route suitable for working with a large array of appeals. In this regard, a systematic approach to public legal guarantees is proposed as an interconnected complex of regulatory, institutional and procedural and organizational guarantees that should ensure legal certainty, institutional capacity of bodies and registers, as well as accessibility and predictability of mass administrative procedures. It is proven that procedural and organizational guarantees acquire key importance in conditions of forced displacement, loss of documents, restrictions on access to registers, digital divide and security risks. They should include multi-channel application submission (combination of digital services such as «Diya» and offline channels), standards of due administrative procedure (motivation of decisions, reasonable deadlines, safeguards against abuse), effective review and appeal mechanisms, as well as the requirement of enforceability - the transition from a decision to real compensation. Special emphasis is placed on the need for methodological and procedural compatibility of national decisions and the evidence base with international compensation mechanisms in order to avoid re-proving already established circumstances and ensure the integration of claims into the international compensation circuit.

Key words: public law guarantees, compensation for damage, reparations, aggressor state, regulatory and legal guarantees, institutional guarantees, procedural and organizational guarantees, due administrative procedure.

Постановка проблеми. Повномасштабна війна спричинила для України безпрецедентний за масштабом масив майнових і немайнових втрат, а відтак – і якісно новий запит на правові механізми відшкодування шкоди, завданої державою-агресором. У таких умовах ключовим стає не лише матеріально-правове обґрунтування вимоги про компенсацію (наявність шкоди, протиправність, причинний зв'язок), а й здатність держави організувати практично здійснений маршрут реалізації цього права. Воєнні чинники – тимчасова окупація окремих територій, обмеження доступу до документів і реєстрів, вимушене переміщення, безпекові ризики, цифровий розрив – ускладнюють доступ потерпілих як до судових, так і до адміністративних процедур, підвищують ризики нерівномірності практики та зростання транзакційних витрат для заявника. За цих обставин право на відшкодування не може залишатися лише політичною декларацією «майбутніх репарацій» – воно потребує системи публічно-правових гарантій, яка забезпечує доступність, передбачуваність і керованість масових процедур, а також узгодженість національних рішень із міжнародними компенсаційними механізмами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукова дискусія щодо відшкодування шкоди від війни традиційно розвивається у двох взаємопов'язаних напрямках. Перший – міжнародно-правовий – фокусується на відповідальності держави за міжнародно-протиправні діяння та на формах репарацій, включно з інституційними моделями компенсаційних механізмів (Р. Аго, І. Броунлі, П.-М. Дюпюї, Дж. Кроуфорд, А. Пелле, М. Рагацці та ін.). Другий – правозахисний – розглядає відшкодування як елемент права на ефективний засіб юридичного захисту, що передбачає реальні процедури доступу, доведення, розгляду та виконання (Т. ван Бовен, П. де Гріфф, Р. Рубіо-Марін, Д. Шелтон, М. Шеріф Бассіуні та ін.). Водночас у межах національної доктрини й практики значна увага приділяється окремим сегментам компенсацій, тоді як комплексне осмислення публічно-правових гарантій як єдиної системи залишається фрагментарним (О. Гавриленко, Д. Колодяжний, Е. Котенджи, Ю. Маршук, З. Самчук-Колодяжна та ін.).

Мета статті – визначити та узагальнити публічно-правові гарантії реалізації права фізичних осіб на відшкодування шкоди, завданої державою-агресором внаслідок війни.

Виклад основного матеріалу. Починаючи наше дослідження варто зазначити, що право фізичної особи на відшкодування шкоди, спричиненої війною, має подвійне нормативне коріння. З одного боку, воно впливає з загальних засад міжнародної відповідальності держави: міжнародно-протиправне діяння породжує обов'язок повного відшкодування заподіяної шкоди. З іншого боку, у сучасній парадигмі прав людини право на відшкодування дедалі виразніше осмислюється як складова права на ефективний засіб юридичного захисту, тобто як практично дієвий механізм відновлення порушених прав, а не лише як абстрактний наслідок порушення міжнародних норм. Ця подвійність має принципове значення для дослідження публічно-правових гарантій реалізації права фізичних осіб на відшкодування шкоди. Якщо в класичній логіці міждержавної відповідальності центральним є питання «хто і за що відповідає» (держава-порушник – за міжнарод-

но-протиправні акти), то в людиноцентричній логіці прав людини ключовим стає питання «як саме потерпілий може реалізувати право» – які процедури існують для визнання шкоди, збирання доказів, подання вимоги, отримання рішення і його виконання. Отже, правова конструкція відшкодування шкоди, завданої державою-агресором внаслідок війни є нерозривною єдністю матеріального компонента (наявність шкоди, протиправність, причинний зв'язок) та процесуально-інституційного компонента (доступність каналів подання заяв, належна процедура, стандарти доказування, реєстри, оскарження, виконання).

В умовах України проблематика відшкодування набуває особливої гостроти: шкода має масовий характер, а доступ потерпілих до суду й адміністративних процедур часто ускладнений об'єктивними воєнними чинниками – тимчасовою окупацією окремих територій, знищенням або недоступністю документів і державних реєстрів, вимушеним переміщенням людей, а також ризиками для їхньої безпеки. За таких обставин «відшкодування» не може залишатися лише політичною обіцянкою «майбутніх репарацій» – воно має спиратися на публічно-правові гарантії реалізації права фізичних осіб на відшкодування шкоди, завданої державою-агресором внаслідок війни.

Публічно-правові гарантії реалізації права на відшкодування шкоди доцільно розуміти як **скупність механізмів**, які забезпечують для фізичної особи реальну можливість: бути визнаною потерпілою (заявником), подати вимогу у доступний спосіб, підтвердити шкоду за адаптованими до воєнних умов стандартами, отримати мотивоване рішення у розумні строки, оскаржити відмову або заниження обсягу шкоди, домогтися виконання рішення або передачі матеріалів до міжнародного компенсаційного механізму. Саме «процедуризація» права – перетворення його на керований адміністративно-правовий маршрут – є ключовою відповіддю на масовий характер шкоди, спричиненої агресією Російської Федерації проти України.

Публічно-правові гарантії реалізації права фізичних осіб на відшкодування шкоди, завданої державою-агресором внаслідок війни доцільно поділити на: нормативно-правові, інституційні та процедурно-організаційні.

Нормативно-правові гарантії реалізації права фізичних осіб на відшкодування шкоди покликані насамперед забезпечити правову визначеність та передбачуваність адміністративних процедур у ситуації масових втрат і руйнувань. У змістовному вимірі вони мають охоплювати: юридичне окреслення кола потенційних заявників, класифікацію видів шкоди (майнової, немайнової, шкоди життю і здоров'ю, наслідків вимушеного переміщення тощо), критерії встановлення причинного зв'язку між шкодою, воєнними подіями та міжнародно-протиправними діями держави-агресора, правила доказування і стандарт достатності доказів з урахуванням воєнних обставин, процесуальні строки розгляду заяв та ухвалення актів, а також процедурні моделі прийняття адміністративних актів і механізми їх реалізації (виконання, перегляду, оскарження, коригування даних).

Для України показовим прикладом того, як нормативно-правові гарантії набувають прикладного характеру, є Закон України «Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України, та Державний реєстр майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України» від 23.02.2023 р. № 2923-IX [3], який передбачив створення та ведення Державного реєстру майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України. Нормативно-правові гарантії полягають у тому, що держава переводить відповідний сегмент компенсаційних відносин із рівня загальних політичних декларацій у площину адміністративно-правового регулювання: визначає юридичні підстави звернення, окреслює предмет компенсації, формалізує інструменти фіксації та обліку, а також вибудовує логіку процедурного маршруту заявника від подання заяви та перевірки даних – до ухвалення мотивованого адміністративного акта.

Водночас нормативно-правові гарантії у цій сфері не можуть формуватися ізольовано від міжнародного виміру. Національне регулювання має бути методологічно узгодженим із міжнародним контуром репарацій за міжнародно-протиправні діяння держави-агресора. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН ES-11/5 «Сприяння здійсненню правового захисту та забезпеченню відшкодування збитків у зв'язку з агресією проти України» [5] та документи Ради Європи виходять із того, що шкода, втрати чи ушкодження підлягають фіксації на користь «усіх відповідних фізичних і юридичних осіб», а також держави та її органів, якщо такі наслідки спричинені міжнародно-проти-

правними діями агресора проти України. У практичній площині це означає, що нормативно-правові гарантії мають забезпечувати сумісність категорій шкоди, параметрів причинного зв'язку та підходів до верифікації із тими класифікаціями й стандартами, які застосовуватимуть міжнародні компенсаційні механізми, аби дані, зібрані на національному рівні, були придатними для подальшого міжнародного розгляду.

Окремого акценту потребує антидискримінаційний вимір, оскільки саме він визначає реальну «вхідну доступність» процедури. Нормативно-правові гарантії мають будуватися на підході, за якого доступ до компенсаційних процедур залежить не від суто формалізованих ідентифікаційних ознак (зокрема громадянства чи наявності стандартного пакета документів), а від підтвердженого зв'язку заподіяної шкоди з війною та агресією і від наявності для заявника зрозумілої, справедливої та доступної процедури, у межах якої така шкода може бути належним чином верифікована. Це принципово важливо для осіб, які втратили документи, для внутрішньо переміщених осіб, осіб без громадянства, іноземців, потерпілих із тимчасово окупованих територій, а також для членів сім'ї загиблої (померлої) особи та утриманців, які зазнали шкоди у зв'язку із її загибеллю (смертю). Відтак нормативно-правові гарантії мають передбачати можливість підтвердження особи та статусу не лише «класичними» документами, а й альтернативними доказами та реєстровими даними, поєднуючи таку гнучкість із процедурними запобіжниками від зловживань і з вимогами прозорості та перевірки адміністративних дій.

Інституційні гарантії реалізації права фізичних осіб на відшкодування шкоди, завданої державою-агресором, полягають у наявності та належному функціонуванні органів, які здатні приймати, реєструвати та розглядати велику кількість заяв і вимог про компенсацію в умовах війни. Навіть найбільш розгорнута нормативна база не матиме практичної цінності, якщо не існує інституцій, які можуть приймати та опрацьовувати значні обсяги заяв, здійснювати верифікацію поданих даних за уніфікованими правилами, забезпечувати рівність підходів і мінімізувати ризики довільного адміністрування. У реаліях України ця інституційна спроможність має особливе значення з огляду на масштаб завданої шкоди, руйнування інфраструктури, переміщення населення, втрату документів і обмежений доступ до окремих територій, що ускладнює як збір доказів, так і комунікацію із заявниками.

В українському випадку інституційні гарантії доцільно вибудовувати як взаємопов'язану систему національного та міжнародного контурів. На національному рівні ключовими елементами є органи та реєстри, відповідальні за фіксацію фактів шкоди, первинну перевірку і документування заяв – тобто за формування належної доказової основи, придатної для подальшого розгляду і прийняття рішень. На міжнародному рівні, навпаки, фокус зміщується на акумулювання даних, стандартизацію категорій вимог та створення інституційної платформи для майбутнього визначення компенсацій у межах спеціально створених механізмів. Така двоконтурність відповідає природі репарацій за агресію: збір і верифікація доказів часто є найефективнішими на національному рівні, тоді як вирішення вимог і визначення розміру компенсації у відносинах із державою-агресором потребує міжнародного формату.

На міжнародному рівні визначальну роль відіграє Рада Європи як інституційна рамка, в межах якої функціонує Реєстр збитків для України та формується Міжнародна комісія з розгляду претензій України (Комісія). Реєстр збитків збирає й фіксує заяви про відшкодування, подані фізичними особами, юридичними структурами та державою Україна, зберігаючи підтвердні докази. Станом на початок 2026 року до Реєстру надійшло близько 65 000 заяв, пов'язаних, зокрема, із загибеллю членів родини, зникненням людей, катуваннями, сексуальним насильством, позбавленням волі, примусовими переміщеннями, депортацією дітей та дорослих, знищенням і пошкодженням майна. Що стосується Міжнародної комісії, то її призначення полягає в розгляді та оцінюванні компенсаційних вимог і ухваленні рішень за їх результатами. Саме цей орган має визначати належний розмір відшкодування у кожному конкретному випадку [4]. Загалом на міжнародному рівні інституційні гарантії мають забезпечити не лише «архівування» даних, а й процедурну спроможність перетворювати верифіковані вимоги на рішення компенсаційного характеру.

На національному рівні інституційні гарантії мають бути орієнтовані на забезпечення для заявника «єдиного маршруту» – передбачуваного й нескладного шляху подання заяви та проходження процедур без дублювання даних і без потреби для особи з'ясувати, куди саме звертатися та який орган має приймати її заяву. Це особливо важливо в умовах складних життєвих ситуацій потерпілих осіб (переміщення, перебування за кордоном, тимчасова окупація, втрата докумен-

тів). Практично така модель досягається через інтеграцію державних реєстрів і сумісність їхніх даних, використання стандартизованих форм заяв і єдиних вимог до пакета доказів, запровадження міжвідомчих протоколів обміну інформацією та чітке розмежування функцій «прийняття заяви – верифікація – підготовка та ухвалення адміністративного акта – виконання/виплата або передавання матеріалів до міжнародного механізму».

Таким чином, інституційні гарантії реалізації права фізичних осіб на відшкодування шкоди мають розглядатися як умова практичної дієздатності права: вони формують «каркас» процедур, забезпечують керованість масових вимог, узгодженість рішень і трансформацію індивідуальних втрат у юридично верифіковані вимоги, придатні для реалізації як у національному, так і в міжнародному вимірах.

Процедурно-організаційні гарантії реалізації права фізичних осіб на відшкодування шкоди, завданої державою-агресором, розкриваються насамперед через практичну доступність компенсаційної процедури та її здатність працювати в реаліях України. Йдеться не лише про формальну можливість подати заяву, а про реальну спроможність потерпілої особи пройти весь адміністративно-правовий маршрут з урахуванням вимушеного переміщення, втрати документів, обмежень пересування, цифрового розриву, підвищеної вразливості окремих груп населення і безпекових ризиків. У цьому сенсі процедурно-організаційні гарантії покликані усунути типові для воєнного часу бар'єри доступу – так, щоб право на відшкодування набувало ознак здійсненої юридичної можливості.

Ключовою рисою таких гарантій є багатоканальність подання та супроводу заяв. Українська практика переконливо показує, що цифрові сервіси (зокрема інструменти, інтегровані з електронними реєстрами та сервісами відновлення) мають істотні переваги для масового адміністрування вимог, однак не можуть розглядатися як єдиний шлях звернення. Саме тому процедурно-організаційні гарантії повинні виходити з презумпції альтернативності: поряд із цифровим каналом мають функціонувати офлайн-канали, які забезпечують подання заяв без дискримінації за «цифровими» ознаками. Інакше «цифровізація» перетворюється на непрямий процесуальний бар'єр для осіб похилого віку, осіб з інвалідністю, заявників без смартфонів або банківської ідентифікації, а також для потерпілих із територій, де доступ до зв'язку або державних сервісів був об'єктивно обмежений. Практичним проявом наведеної багатоканальності є те, що документи для компенсації пошкодженого або знищеного житла можуть подаватися через функціонал «Дії» (у межах послуги «Відновлення») – із збереженням альтернативи звернення через ЦНАП або нотаріуса [2]. Емпіричний масштаб відповідного цифрового контуру підтверджується й офіційними даними про результати виплат: за інформацією Кабінет Міністрів України, компенсації в межах «Відновлення» вже отримали майже 145 тис. родин, з них понад 116 тис. – за пошкоджене житло; видано понад 27 тис. житлових сертифікатів за знищене житло; окремо профінансовано відбудову на власних земельних ділянках (понад 1,2 тис. родин), а сукупний обсяг виплат перевищив 52 млрд. грн. [1].

Зміст процедурно-організаційних гарантій включає і процесуальну гнучкість, адаптовану до реалій сьогодення. Це означає наявність чітких правил представництва (для неповнолітніх, осіб, які не можуть діяти самостійно, членів сімей загиблих), можливість дистанційного звернення з-за кордону для вимушених біженців, прийнятні строки подання заяв з урахуванням об'єктивних перешкод збору доказів, а також відмову від надмірного формалізму на стадії прийняття документів. Раціональною моделлю є не «відсів» заяв через неповний пакет, а процедурний механізм витребування, уточнення та доповнення матеріалів, який дає заявнику шанс усунути недоліки й водночас підтримує якість верифікації. Окремо процедурно-організаційні гарантії мають бути «безпеково чутливими»: процедура не повинна створювати додаткових ризиків через необгрунтоване розкриття даних про місце проживання, маршрути евакуації, склад сім'ї чи іншу чутливу інформацію, що в умовах війни може бути використана на шкоду людині.

Процедурно-організаційні гарантії також охоплюють стандарти належної адміністративної процедури, які формують довіру до системи та уніфікують практику. До них належить: забезпечення заявникові реальної можливості викласти свою позицію та подати додаткові відомості й докази у форматах, що є керованими для розгляду великої кількості звернень (письмові пояснення, електронні додатки, подання уточнень на запит органу), без перетворення комунікації з органом на надмірно формалізований бар'єр; обов'язок органу ухвалити мотивований адміністративний акт із поясненням, які докази враховано та з яких підстав відхилено інші; розумні строки розгляду із пріоритизацією вразливих категорій населення; процесуальні запобіжники конфлікту інтересів

і корупційних ризиків; підзвітність у знеособленому форматі (статистика заяв, середні строки, типові підстави відмов) без створення загроз для заявників. Якщо в процедурі застосовуються автоматизовані елементи попередньої валідації, процедурно-організаційні гарантії вимагають людського контролю та можливості отримати зрозуміле пояснення.

Окремий блок процедурно-організаційних гарантій становлять правова допомога та комунікаційна доступність. Масові програми відшкодування неминуче створюють складне інформаційне середовище: заявники мають розуміти, куди звертатися, які докази є релевантними, як оцінюється шкода, які строки діють і як оскаржити негативний результат. Тому держава повинна забезпечити доступні роз'яснення, консультації та супровід, правову допомогу для вразливих груп населення, переклад і адаптацію інформації для осіб з інвалідністю, а також механізми представництва для дітей і осіб, які не можуть діяти самостійно. У воєнних умовах комунікаційна складова має ще й антиманіпуляційне значення: офіційні канали повинні бути чітко ідентифіковані, а персональні дані – захищені від шахрайства.

Не менш важливими є процедурно-організаційні гарантії перегляду та оскарження, без яких компенсаційна система не може вважатися справедливою. Ефективний внутрішній адміністративний перегляд (швидкий і доступний), судовий контроль за рішеннями адміністративних органів, можливість виправлення технічних помилок у даних реєстрів та заяв, а також спеціальні правила щодо строків оскарження з урахуванням воєнних перешкод формують практичні запобіжники від помилок та зловживань. Оскарження в цій сфері виконує не лише захисну, а й стандартизуючу функцію – дисциплінує адміністрацію, виробляє сталі підходи та зменшує ризик неоднакової практики.

Нарешті, процедурно-організаційні гарантії мають завершуватися елементом виконуваності – переходом від ухваленого рішення до реального відшкодування. На національному рівні це пов'язано з прозорими правилами виплат, належним бюджетним плануванням і контрольними механізмами цільового та правомірного використання коштів. На міжнародному рівні вирішальним є те, щоб дані й докази, зібрані та верифіковані в Україні, були методологічно й процедурно сумісними з вимогами майбутнього міжнародного розгляду та не змушували заявника повторно підтверджувати вже встановлені обставини. Саме така інтегрована процедура перетворює індивідуальну історію втрат на належно верифіковану вимогу, здатну послідовно «рухатися» від національного обліку й адміністративного розгляду – до міжнародного механізму компенсації.

Висновки. У підсумку варто наголосити, що право фізичних осіб на відшкодування шкоди, завданої державою-агресором, у сучасному праворозумінні не зводиться ані до міждержавної формули відповідальності, ані до політичної риторики «майбутніх репарацій». Його реальна здійсненність у національному правопорядку залежить від того, наскільки держава здатна перетворити матеріально-правову вимогу про відшкодування на керований та доступний публічно-правовий маршрут, що забезпечує ідентифікацію заявника, фіксацію та верифікацію шкоди, прийняття мотивованого адміністративного акта, ефективні способи перегляду й оскарження, а також перехід від рішення до фактичної компенсації.

Запропонований поділ публічно-правових гарантій на нормативно-правові, інституційні та процедурно-організаційні дозволяє системно охарактеризувати ключові умови дієвості цього права. Нормативно-правові гарантії забезпечують правову визначеність, передбачуваність і недискримінаційну «вхідну доступність» процедур, інституційні гарантії – спроможність органів і реєстрів працювати з великими обсягами вимог у двоконтурній (національний та міжнародний) архітектурі, тоді як процедурно-організаційні гарантії «матеріалізують» право через багатоканальні сервіси подання, гнучкі та безпеково чутливі правила комунікації, стандарти належної адміністративної процедури й механізми контролю практики. Саме поєднання цих компонентів формує людиноцентричну модель, за якої особисті втрати потерпілої особи переводяться у зрозумілу для правової системи, належно підтвержену вимогу про відшкодування – таку, що може бути розглянута в Україні та, за потреби, використана для подальшого розгляду в межах міжнародних компенсаційних механізмів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. «Відновлення: українці отримали вже понад €52 мільярди компенсацій за житло. *Укрінформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-vidbudova/4057211-evidnovlenna-ukrainci-otrimali-vze-ponad-52-milardiv-kompensacij-za-zitlo.html> (дата звернення: 01.02.2026).

2. Компенсація за пошкоджене або знищене майно. *Дія*. URL: <https://diia.gov.ua/services/kompensaciya-za-poshkodzhene-majno> (дата звернення: 01.02.2026).
3. Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України, та Державний реєстр майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України: Закон України від 23.02.2023 р. № 2923-IX. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2023. № 60. Ст. 191 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2923-20#Text> (дата звернення: 01.02.2026).
4. У Раді Європи схвалили створення Міжнародної комісії з розгляду претензій України до Росії. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/4050293-u-radi-evropi-shvalili-stvorennamiznarodnoi-komisii-z-rozgladu-pretenzij-ukraini-do-rosii.html> (дата звернення: 01.02.2026).
5. Resolution adopted by the General Assembly «Furtherance of remedy and reparation for aggression against Ukraine» on 14 November 2022 ES-11/5. URL: <https://docs.un.org/en/A/RES/ES-11/5> (дата звернення: 01.02.2026).

Дата першого надходження рукопису до видання: 04.02.2026
Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 20.02.2026
Дата публікації: 5.03.2026

© Литвин Н.А., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0